

Normandië West

De regio's in deze gids:*(zie de kaart op de binnenflap hiernaast)*

1	Caen en de invasiestranden	blz. 89
2	De bocage en het Pays d'Argentan	blz. 177
3	Alençon en het Parc Normandie-Maine	blz. 221
4	Granville en de baai van Mont-St-Michel	blz. 267
5	Het Presqu'île du Cotentin	blz. 313
6	De Kanaaleilanden	blz. 421

Normandië

West

De Kanaaleilanden

Vertaling	Nathalie Tabury
Opmaak	Mediactief, Gent
Omslagontwerp	Keppie & Keppie, Varsenare
Omslagfoto	RIEGER Bertrand / hemis.fr
Oorspronkelijke titel	Le Guide Vert Normandie Cotentin
Oorspronkelijke uitgever	Michelin, Parijs
Directie	Anne Teffo
Uitgevers	Irène Lainey, Sonia Lambert, Madeleine Parpet (Michelin, Parijs), Lieven Defour (Lannoo, Tielt)
Redactie	Catherine Brett, Arnaud Gourmand, Sophie Bentot, Aulde Moreau, Amaury de Valroger
Cartografie	Michèle Cana, Véronique Aissani, Marie-Christine Defait, Teodora Coroiu, Cristina Bragaru, Claudiu Spiridon, Severin Vlad
Grafisch ontwerp	Christelle Le Déan
Met dank aan	Didier Broussard, Maria Gaspar (iconografie), Aurélié Bleuzen, Danièle Jazon en Pascal Grougon (voorbereiding van de tekst)

© Michelin, Uitgeverij Lannoo, nv, Tielt, 2013

© Cartografie: Michelin

Het redactieteam heeft de grootste zorg besteed aan de samenstelling en de controle van deze gids. Maar omdat de gegevens voortdurend gewijzigd worden, moet de praktische informatie (prijzen, adressen, bezoeken, telefoonnummers, bezienswaardigheden, internetadressen...) worden beschouwd als een aanwijzing. Het is dan ook best mogelijk dat bepaalde info bij het verschijnen van deze gids niet helemaal correct of volledig is. Wij kunnen daar niet verantwoordelijk voor worden gesteld. Deze gids bestaat voor en door u; u bewijst ons dan ook een grote dienst door eventuele tekortkomingen of vergissingen te melden. Aarzel niet om ons uw opmerkingen en suggesties over de inhoud van deze gids mee te delen. Bij een eerstvolgende bijgewerkte editie zullen wij daar rekening mee houden.

Contactadres

De Groene Reisgids
Uitgeverij Lannoo
Kasteelstraat 97
B-8700 Tielt
degroenereisgids@lannoo.be

De Groene Reisgids
Uitgeverij Terra-Lannoo bv
Papiermolen 14-24
3994 DK Houten
degroenereisgids@terralannoo.nl

www.lannoo.com

D/2013/45/203 - NUR 512

ISBN 978 90 209 6371 7

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever

Inhoud

1/ DE REIS VOORBEREIDEN

NAAR NORMANDIË

Met de auto	10
Met de trein	10
Met het vliegtuig	11

VOOR HET VERTREK

Weerbericht	12
Nuttige adressen	12
Overnachten	14
Uit eten	15

WAT IS ER TE DOEN?

Rubrieken	
in alfabetische volgorde	16

MET HET GEZIN

Tabel van activiteiten	23
------------------------------	----

MEMO

Kalender	25
Leestips	27

2/ DE STREEK VERKENNEN

BASSE-NORMANDIE VANDAAG

Trotse Normandiërs	32
Economische sectoren	
in omwenteling	36
Klassevolle ontspanning	40
<i>Het rijk van het paard</i>	42

STREEKPRODUCTEN EN GASTRONOMIE

NATUUR EN LANDSCHAP

De kust	48
Bocage, campagne	
en andere leefmilieus	52
Veeteelt	54
Milieubescherming	54

GESCHIEDENIS

Beknopte tijdslijn	56
<i>Willem de Veroveraar</i>	60
De Invasie	62

KUNST EN CULTUUR

Streek van kerken	68
Militaire architectuur	70
Architectuur en vormgeving	71
<i>ABC van de architectuur</i>	73
Woonvormen en architectuur	78
Levenskunst	80
Kunstenaars en schrijvers	82
Legenden en tradities	84

3/ NORMANDIË WEST ONTDEKKEN

1 CAEN EN DE INVASIESTRANDEN

Caen	90
Ouistreham.....	113
Cabourg.....	116
Plages du Débarquement.....	122
Arromanches-les-Bains.....	140
Omaha Beach	143
Château de Fontaine-Henry	147
Bayeux.....	149
Ancienne abbaye de Cerisy-la-Forêt.....	165
Château de Balleroy	167
Château de Vendeuvre	169
De tuinen van het Château de Canon	172
Saint-Pierre-sur-Dives.....	173

2 DE BOCAGE EN HET PAYS D'ARGENTAN

Falaise	180
Clécy	186
La Suisse normande.....	190
Aunay-sur-Odon.....	197
Vire.....	200
Flers	205
Argentan	208
Haras national du Pin.....	216

3 ALENÇON EN HET PARC RÉGIONAL NORMANDIE-MAINE

Alençon.....	224
Sées	234
Château de Carrouges.....	238
Domfront	243
Bagnolles-de-l'Orne.....	248
Mortain	256
Fresnay-sur-Sarthe.....	261
Sillé-le-Guillaume	263

4 GRANVILLE EN DE BAAI VAN MONT-ST-MICHEL

Granville.....	268
Îles Chausey.....	278
Mont-Saint-Michel	281
Pontorson	295
Avranches	298
Villedieu-les-Poêles.....	306

5 HET PRESQU'ÎLE DU COTENTIN

Saint-Lô.....	316
Coutances	323
Lessay	332
Barneville-Carteret	336
Pointe de la Hague	345
Cherbourg-Octeville.....	358
Barfleur	371
Saint-Vaast-la-Hougue.....	378
Valognes.....	383
Saint-Sauveur-le-Vicomte.....	389
Sainte-Mère-Église	392
Carentan	399

4/ DE KANAAL- EILANDEN VERKENNEN

DE REIS VOORBEREIDEN

DE KANAALEILANDEN ONDER DE LOEP

Een aparte archipel	414
Normandisch of Engels?.....	415
De eilanden vandaag	416
Beroemde eilandbewoners.....	417

6 DE KANAALEILANDEN

Jersey	422
Guernsey	437
Herm	452
Sark.....	455
Alderney	460

Register470

Kaarten en plattegronden479

1/ DE REIS VOOR- BEREIDEN

Naar Normandië

Met de auto

GROTE VERKEERSADERS

Vanaf de regio Parijs – Via de A 13: Rouen 139 km (1.30 uur) en Caen 235 km (2.22 uur). De N 13 van Caen naar Cherbourg: 123 km (1.26 uur) via Bayeux, Carentan en Valognes. De A 84 tussen Caen en Rennes (188 km) verbindt het zuiden van het Presqu'île du Cotentin, Villedieu-les-Poêles en Avranches.

Vanuit het noorden van Frankrijk – De *Route des Estuaires* verbindt Caen en Le Havre met Noord-Europa, en de Mont-St-Michel met Rennes, Nantes en het zuiden van Europa.

VERKEERSINFORMATIE

Informations autoroutières –
☎ 0 892 681 077 -
www.autoroutes.fr

MICHELINKAARTEN

Kaarten van departementen 310 (Mayenne, Orne, Sarthe) en **303** (Calvados, Manche).

Regionale kaart 513 (Normandië) en **517** (Pays-de-la-Loire).

Kaart van Frankrijk nr. 721.

Online: www.ViaMichelin.nl

Met de trein

HOOFDSPOORLIJNEN

Vanuit België rijdt de Thalys van Brussel (1.25 uur), Antwerpen, Gent, Brugge en Oostende naar Parijs. Meer info bij het reisbureau of de NMBS: ☎ 02 528 28 28 of www.thalys.be en www.b-rail.be. Vanuit Nederland rijdt de Thalys van Amsterdam (iets meer dan 4 uur), Rotterdam en Den Haag naar Parijs. Meer informatie bij het reisbureau of NS Internationaal op de grotere stations: ☎ 0900 96 96 of www.thalys.nl en www.ns.nl. Lijn **Paris-St-Lazare Caen** (1.44 uur): een twintigtal treinen per dag. Lijn **Paris-St-Lazare Cherbourg** (2.45 uur): een tiental treinen per dag, de meeste rijden via Caen. Lijn **Paris-Montparnasse Granville** (2.57 uur): ongeveer 10 treinen per dag. Vertrek uit Paris-Vaugirard.

AFSTANDEN	Parijs	Lille	Antwerpen	Brussel
Alençon	195	425	540	502
Argentan	210	417	540	503
Avranches	335	490	614	577
Bayeux	263	419	540	502
Caen	234	389	510	473
Cherbourg	356	511	635	598
Mayenne	301	477	627	589
Saint-Lô	310	465	610	562

NAAR NORMANDIË

REGIONALE SPOORLIJNEN

De regionale intercitytreinen of het **TER-netwerk** rijden op de lijnen Caen-St-Lô-Coutances-Rennes, Caen-Alençon-Le Mans-Tours, Caen-Lisieux-Rouen, Lisieux-Trouville-Deauville, Trouville-Deauville-Dives-Cabourg (zomer). Hiernaast zijn er **busverbindingen** (TER). Informatie en reserveringen: direct nummer vanuit Frankrijk ☎ 3635 (€ 0,34/min.) of 0852 00 33 00 (€ 0,15/min.) - www.ter-sncf.com/basse_normandie. In de Calvados vormen de **Bus Verts** een netwerk van 45 lijnen. Deze bussen maken in de zomer rondritten langs de historische plaatsen van de Slag om Normandië (dagelijks vertrek vanuit Caen en Bayeux). Informatie en reserveringen: ☎ 0 810 214 214 (*lokaal tarief*) of www.busverts.fr

vaste lijn), 7 dagen op 7 - www.airfrance.fr of www.britair.com

Airlinair-Air France –

Verbindingen Paris-Orly-Cherbourg en Paris-Orly-Caen, van maandag tot vrijdag. Info en reserveringen: ☎ 0810 478 478 - www.airlinair.com

LUCHTHAVENS IN DE REGIO

Aéroport de Caen-Carpiquet –

Rte Caumont - 14650 Carpiquet - ☎ 02 31 71 20 10 - www.caen.aeroport.fr. Taxi naar het centrum, ter plaatse of na reservering: ☎ 02 31 52 17 89 of 02 31 94 15 15.

Aéroport de Cherbourg-

Maupertus – 50330 Gonneville - ☎ 02 33 88 57 60 - www.aeroport-cherbourg.com. Naar het centrum van Cherbourg via taxi: ☎ 02 33 53 36 38 of 02 33 53 17 04.

Met het vliegtuig

LUCHTVAARTMAATSCHAPPIJEN

Air France-Brit'Air – Dagelijks vluchten tussen Lyon en Caen. Vanuit Amsterdam kunt u met deze maatschappij naar Lyon vliegen. Info en reserveringen: nummer vanuit Frankrijk ☎ 36 54 (€ 0,34/min).

AFSTANDEN	Amsterdam	Groningen	Den Haag	Maastricht
Alençon	686	852	669	595
Argentan	702	853	669	606
Avranches	776	927	743	680
Bayeux	702	853	669	606
Caen	672	823	639	576
Cherbourg	797	948	764	701
Mayenne	789	940	756	693
Saint-Lô	761	913	729	666

2/ DE STREEK VERKENNEN

Drafsport op het strand van Ste-Marie-du-Mont
B.Rieger@hemis.fr

Kunst en cultuur

De Vikings, overweldigers en plunders, vestigden zich permanent en werden Normandiërs. Ze brachten hun cultuur en hun beheersing van hout- en metaalbewerking met zich mee en spanden zich in om deze technieken en kostbare knowhow te ontwikkelen. Ze waren gespecialiseerd in bepaalde vormen van kunstnijverheid en creëerden een heuse Normandische stijl, met name in kantwerk of houtbewerking. De architectuur was nog spectaculairder. Voor ze zich aan de andere zijde van het Kanaal vestigden, verrezen in dit gebied kerken, abdijen en forten in een stijl die de naam van de streek tot buiten de grenzen zou dragen. Het Normandische erfgoed, van kastelen tot kerken, huwelijkskasten tot kanten kapjes, strandvilla's tot gegoten klokken, getuigt nu nog van dit eeuwenoude artistieke talent.

Streek van kerken

Normandië is een gebied vol kalk, leisteen, klei en graniet, waarin grote bouwheren, invloedrijke kunstenaars en ingenieuze architecten inspiratie opdeden. Ze lieten een opmerkelijk religieus erfgoed na.

ROMAANSE KUNST (11DE-BEGIN 12DE EEUW)

De benedictijnen spelen met steun van de hertogen een zeer belangrijke rol in Normandië, waar kerken van rijke abdijen de eerste grote religieuze bouwwerken zijn. De meeste vroegchristelijke kloostergebouwen zijn weliswaar verdwenen of verbouwd, vooral als gevolg van de hervorming van de H. Maurus, maar enkele prachtige abdijkerken getuigen nog van de 'benedictijnse bloeitijd': de Église St-Étienne en de Église de la Trinité in Caen, de kerken op de Mont-St-Michel, in Cerisy-la-Forêt enz.

Normandische school

Deze school wordt gekenmerkt door zuivere lijnen, originele verhoudingen, sobere versieringen en fraai metselwerk. Na de verovering van hertog Willem verspreidt de Normandische kunst zich in Engeland (begin 12de eeuw doet de kruisboog zijn 'officiële' intrede op de Britse eilanden, in de kathedraal van Durham). Later volgt ook Sicilië, in het kielzog van de familie Hauteville. In Frankrijk zelf leidt de Normandische school tot het ontstaan van de gotische stijl.

Abdijkerken

Typisch voor een **abdijkerk** zijn de twee torens aan weerszijden van de voorgevel, die daarom H-vormig lijkt, en de lantaarntoren boven de viering. De torens zijn onderaan onbewerkt of alleen versierd met bogenreeksen. Naarmate ze hoger zijn, worden ze echter ranker en krijgen ze meer ramen (in de 13de eeuw werd vaak een spits toegevoegd met siertorentjes op de

De kathedraal van Coutances
S. Sonnet / hemis.fr

hoeken). Romaanse klokkentorens hebben een zadeldak of een gedrongen tentdak van hout of steen, de voorloper van de gotische torenspits.

In Normandische abdijkerken vallen meteen de lichtval en de wijde afmetingen op: het schip is breed en boven de grote rondbogen zitten twee rijen ramen. Het geheel lijkt verrassend gedurfd, want de Normandische monniken voeren bewust het zware tongewelf af en kiezen vaak voor een houten overkapping voor het schip en de galerijen, en een ribgewelf in de zijbeuken. Ter hoogte van de lichtbeuk is een galerij uitgespaard in de dikke muren. Op de koepel prijkt een prachtige lantaarntoren, die het daglicht verspreidt.

Kenmerkende versiering

Net als de romaanse kerken werden ook abdijkerken op grote schaal verlucht, alsof het manuscripten waren. Voor de thema's zocht men inspiratie in de Byzantijnse iconografie. Het beeldhouwwerk uit de Normandische school bevat reliëfmotieven, met name zaagandfriezen (samenstel van

gebroken lijnen dat een reeks kantelen of rechthoeken vormt). Siermotieven, soms opgefleurd met lijstwerk en platte mensen of dierenkoppen, accentueren de bogen, archivoltten en kroonlijsten. Soms maken monniken basreliëfs met motieven die ze kopiëren van oosterse stoffen, ivoor of edelsmeedkunst, zoals de hoekversieringen van de scheibogen in Bayeux. Kapitelen zijn zeldzaam, en vaak versierd met eierlijsten of gestileerd lofwerk.

GOTIEK (12DE-15DE EEUW)

De gotiek is de bouwstijl bij uitstek voor een **kathedraal**, die symbool staat voor de religieuze geestdrift van het volk en de welvaart van de steden. In de 13de eeuw ontstaat een mengvorm van gotiek en Normandische architectuurtradities, met de kathedraal van **Coutances** als mooiste voorbeeld. De zuivere verhoudingen en de imposante soberheid van de Normandische stijl versmelten prachtig met de gotische verfijning, zoals in de lantaarntoren van Coutances. In die tijd verrijzen in de vlakten van

LA MERVEILLE

De abdij van de **Mont-St-Michel** is een schoolvoorbeeld van gotische architectuur, in het bijzonder de kloostergebouwen, die ook '**La Merveille**' ('het wonder') wordt genoemd.

Caen en de Bessin ook prachtige **klokkentorens**, met typische hoge torenspitsen van steen (vaak opengewerkt om de wind minder weerstand te bieden) en fraaie hoektorentjes. De Église Saint-Pierre van Caen vormt een overzicht van alle gotische bouwfasen: van het 13de-eeuwse koor via de hooggotische gevel met roosvenster tot de flamboyante koorafsluiting (begin 15de eeuw). De gotiek ontstond in het Île-de-France als een bouwstijl op basis van kruis- en steunbogen, en wordt tot de 16de eeuw *travail à la française* of 'Franse stijl' genoemd. De Italianen uit de renaissance vinden die Parijse bouwkunst maar niets en noemen de stijl 'gotisch', toen een pejoratieve term. Die benaming wordt nog altijd gebruikt, weliswaar zonder de misprijzende bijklank. De Fransen nemen de H-vormige gevels en grote galerijen over van de Normandische abdijkerken: de gevel van de Parijse Notre-Dame is geïnspireerd op de Église de la Trinité in Caen, de galerijen op die van de Abbaye-aux-Hommes.

MODERNE TIJD (17DE-18DE EEUW)

De eerste decennia van de 17de eeuw vallen samen met de katholieke Contrareformatie. De jezuïeten bouwen talloze scholen en kapellen: strakke en kille bouwwerken. De gevels hebben rijen boven elkaar geplaatste zuilen en een fronton met omgekeerde consoles, die de middenpartij verbinden met de zijpartijen. De benedictijnenabdijen die de hervorming van de mauristen aanhingen, hervinden hun vroegere uitstraling. De kloostergebouwen

van de Abbaye-aux-Hommes in Caen worden begin 18de eeuw verbouwd door broeder Guillaume de la Tremblaye: hij behoudt het originele grondplan, maar de bouwstijl en de versieringen krijgen een statige uitstraling van een ingetogen schoonheid.

Militaire architectuur

Mottes, omwallingen en donjons bleken onmisbaar voor de Normandische hertogen om hun grondgebied te verdedigen. Kastelen doen het bijgevolg goed in het hertogdom. Wanneer er vrede komt, worden burchten omgebouwd tot praalwoningen.

BURCHTEN

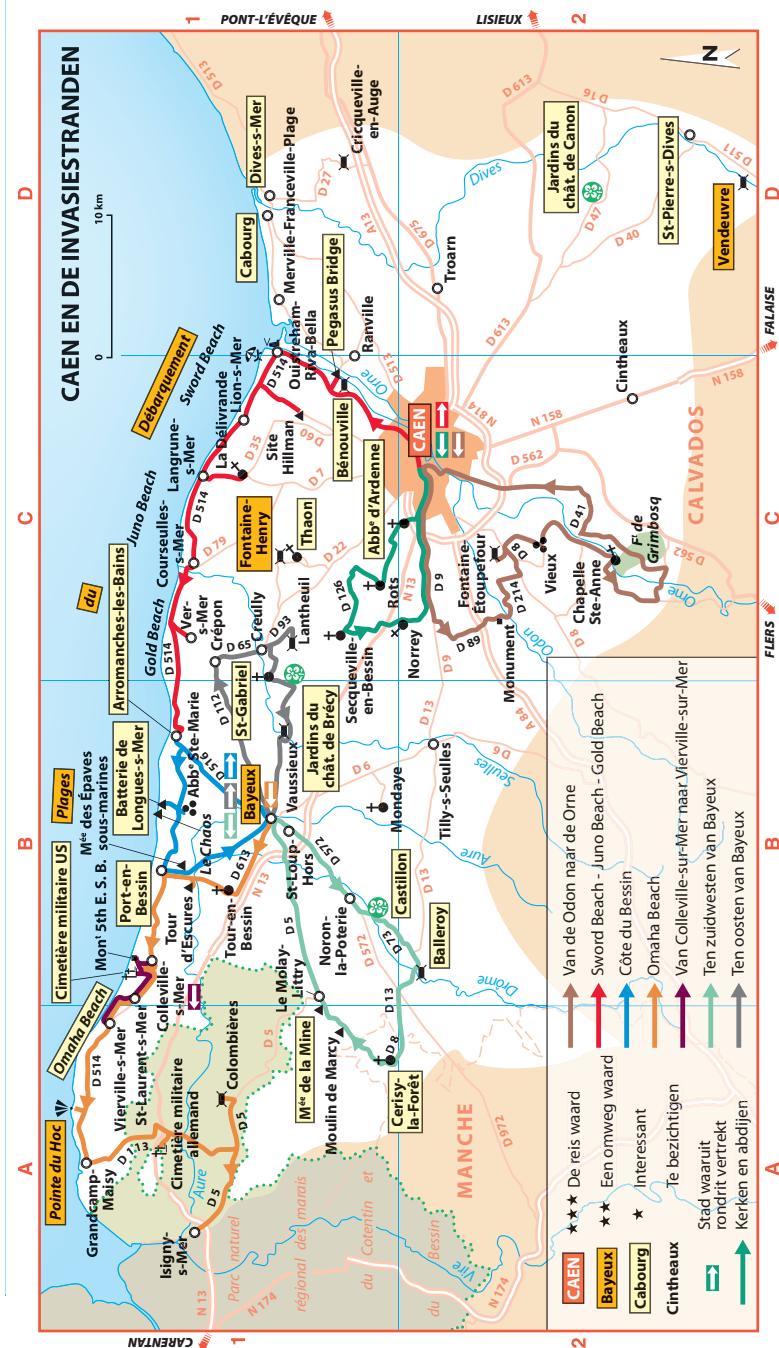
In het middeleeuwse Normandië moeten heren een 'bouwvergunning' aanvragen bij de hertog om een kasteel te bouwen. De hertog moedigt het bouwen van burchten bij de grenzen van het hertogdom aan, maar behoudt het recht om er een eigen garnizoen in onder te brengen, en hij verbiedt onderlinge oorlogvoering.

De oudste, de **mottekastelen**, zijn gebouwd van aarde en hout en omringd met een brede gracht, zoals op het tapijt van Bayeux te zien is. Het kasteel van **Caen**, dat omstreeks 1060 gebouwd werd door Willem de Veroveraar, behoort tot deze categorie van citadellen die beschermd worden door een heuvel. In de 12de eeuw kregen ze een grote stenen donjon, die tot de 13de eeuw het enige bewoonde deel vormde. De imposante donjon van **Falaise** is een van de weinige die nog overeind staat.

3/ NORMANDIË WEST ONTDEKKEN

Vissershutten op Pointe d'Agon
S. Lambert/Michelin

Caen en de invasiestranden

1

Michelinkaart 303 – Calvados (14) en Manche (50)

► CAEN ★★★	90
► OUISTREHAM	113
► CABOURG ★	116

Ten westen van Cabourg:

► PLAGES DU DÉBARQUEMENT ★★	122
► ARROMANCHES-LES-BAINS ★	140
► OMAHA BEACH ★	143

Ten noordwesten van Caen:

► CHÂTEAU DE FONTAINE-HENRY ★★	147
► BAYEUX ★★	149

Ten zuidwesten van Bayeux:

► ANCIENNE ABBAYE DE CERISY-LA-FORÊT ★	165
► CHÂTEAU DE BALLEROY ★	167

Ten zuidoosten van Caen:

► CHÂTEAU DE VENDEUVRE ★★	169
► DE TUINEN VAN HET CHÂTEAU DE CANON ★	172
► SAINT-PIERRE-SUR-DIVES ★	173

Caen

109.899 Caennais – Calvados (14)

DE BESTE ADRESJES BLZ. 108

INFORMATIE

Office de Tourisme van Caen – Pl. St-Pierre - ☎ 02 31 27 14 14

www.tourisme.caen.fr - juli en aug.: 9.00-18.00 u, zon- en feestd. 10.00-13.00 u; april t.e.m. juni en sept.: 9.30-18.30 u, zon- en feestd. 10.00-13.00 u; rest van het jaar: ma.-za. 9.30-13.00 u, 14.00-18.00 u - gesl. 1 jan., 1 mei, 25 dec., 1 en 11 nov.

Bezichtigen – Caen, een 'Ville d'Art', organiseert rondleidingen door het historische centrum en het kasteel. *Juli en aug.: dag. behalve zo. en ma. - € 6 (-18 jaar € 4,50) - reserv. verplicht - info in het Office de Tourisme of op *www.tourisme.caen.fr*.*

Het Office de Tourisme organiseert in het historische centrum gedramatiseerde bezoeken met een gids-verteller die taferelen uit de geschiedenis naspeelt! *Juli en aug.: Parcours Guillaume le Conquérant, do. en za. 21.00 u - € 14 (-10 jaar gratis); Parcours Reine Mathilde, wo. en vr. 21.00 u - € 14; kasteel, theatrale wandeling, do. en za. 17.00 u - € 11 (-10 jaar gratis) - combinatiekaartjes 2 parcours: € 23, 3 parcours: € 29 - reserv. verplicht.*

 De Pass Tourisme, te koop in het Office de Tourisme, biedt korting op bepaalde monumenten, musea, vervoersmiddelen, diensten en in winkels.

SITUERING

Detailkaart van de regio C1/2 (blz. 88) – Michelinkaart 303 J4. Caen ligt aan de samenloop van de Orne en de Odon en is bereikbaar via de autoroute de Normandie A 13 (Parijs-Caen). Reisduur 2.25 uur (234 km).

AANRADER

Het Mémorial, de Abbaye-aux-Hommes, het Musée des Beaux-Arts in het kasteel en het uitzicht vanaf de versterkingen.

PLANNING

Caen kan een prettige weekendbestemming zijn. Reken 3 uur voor het Mémorial alleen (geïnteresseerden zullen er langer blijven).

MET KINDEREN

Amuseer u in het pretpark Festyland of in de Jardin des plantes, neem het toeristentreintje voor een tochtje door de stad met een gids. Als uw kinderen groot genoeg zijn om geïnteresseerd te zijn in geschiedenis, kunt u ze gidsen naar het hart van het Mémorial. Vermijd misschien bepaalde zalen met beelden (met name van de genocide) die hen kunnen kwetsen.

Deze stad met twee abdijen is modern, zeer cultureel en neemt ten volle haar statuut van regionale hoofdstad op: technologisch, administratief en toeristisch. Caen is dit alles, zonder haar prestigieuze geschiedenis te vergeten, zoals het feit dat Willem de Veroveraar en zijn echtgenote Mathilde zich hier vestigden. De stad werd zwaar op de proef gesteld door de bombardementen van de Tweede Wereldoorlog. Caen bewees

haar doorzettingsvermogen en vitaliteit, en biedt nu een stralend gezicht.

Bezichtigen Stadskaart blz. 96

Vertrek bij het Office de Tourisme, place St-Pierre, en ga naar boven naar het kasteel. Vanaf de versterkingen krijgt u een totaalbeeld van de stad.

★ KASTEEL B2

☎ 02 31 27 14 14 - www.chateau.caen.fr - dag. geopend - vrije toegang (behalve zalen en musea). Bezichtigen: 3 uur inclusief musea. Raadpleeg 'De beste adresjes in Caen' voor een hapje tussendoor.

👤 Voor de rondleiding zijn twee gratis speelboekjes beschikbaar voor kinderen, verkrijgbaar bij het Musée de Normandie of het Office de Tourisme. Willem de Veroveraar begon in 1060 met de bouw van de imposante citadel op een heuvel en in de daaropvolgende eeuwen werd het geheel steeds weer vergroot en versterkt. In de 19de eeuw werd de citadel als kazerne gebruikt, en in 1944 werd het gebouw zwaar beschadigd door de oorlogshandelingen. Nu zijn de enorme muren prachtig hersteld en weer even indrukwekkend als vroeger. Het tracé van de wallen is sinds de tijd van Willem de Veroveraar weinig veranderd.

🏰 De **noordelijke vestingmuur** is als eerste gerestaureerd en kan bezocht worden. De natuursteen uit Caen lijkt wel heel nieuw naast het oorspronkelijke kasteel, maar het geheel biedt een adembenemend **panorama**★ op de stad. In de **Salles du Rempart** (9.30-18.00 u - € 5) zijn tijdelijke tentoonstellingen van het Musée de Normandie te zien. Het hedendaagse geheel biedt een fantastisch uitzicht op de wallen en op de galerij.

Let ook op de Porte des Champs; de 12de-eeuwse **Église St-Georges**, waar zich een toeristisch infopunt bevindt en onder het fraaie gebint tijdelijke tentoonstellingen worden georganiseerd; en de **Salle de l'Échiquier** (hoog-gerechtshof): dit zijn zeldzame voorbeelden van Normandische burgerlijke architectuur ten tijde van Hendrik I Beauclerc. (Na de renovatie komt in de Salle de l'Échiquier een museum over Willem de Veroveraar).

Vanaf het terras rechts en de weergang op de wallen is er fraai uitzicht op de Église St-Pierre en het westen van de stad tot aan de Abbaye-aux-Hommes. Links aan de andere kant van de poort biedt een platform (achter het Musée de Normandie) een ander interessant **uitzicht**★ op het zuidwesten van Caen. Voor het Musée de Normandie ligt de schitterende '**Jardin de simples**' (medicinale planten en kruiden) die volgens de middeleeuwse traditie is aangelegd.

👣 Men kan wandelen door de slotgrachten, weg van alle stadsgeluiden (ga naar beneden via de Porte des Champs).

Musée des Beaux-Arts★★ - www.ville-caen.fr/mba - ☎ - 9.30-18.00 u - gesl. di., zo. en paasma., 1 mei, Hemelvaart, 1 nov., 25 dec., 1 jan. - de toegangsprijs van het Musée des Beaux-Arts en het Musée de Normandie varieert naargelang van het aantal lopende tentoonstellingen en hun aard: € 3, 5, 7; gratis 1ste zo. van de maand en - 26 jaar. Het museum is fraai geïntegreerd binnen de omwalling van het kasteel en biedt originele benaderingen van de schilderkunst van de 15de tot 20ste eeuw: chronologisch, thematisch en geografisch.

De eerste zalen zijn gewijd aan Italiaanse schilderkunst uit de 15de, 16de en 17de eeuw. Bewonder vooral *De verzoeking van de H. Antonius* van Veronese en *Coriolanus gesust door zijn moeder* van Guercino. Let ook op de *Kroning met doornenkroon* van José de Ribera, een mooi voorbeeld van 'tenebrisme' door deze leerling van Caravaggio.

Portret van een stad

De oorsprong van Caen blijft vaag. In elk geval stonden hier in de 3de eeuw enkele huizen aan de Romeinse weg die Augustodurum (Bayeux) met Noviomagus (Lisieux) verbond. De Romeinen hadden zich 15 km ten zuiden gevestigd in Aregenua (Vieux). In de 10de eeuw bevonden zich op de plek van de toekomstige stad slechts enkele gehuchten rond parochiekerken (St-Sauveur, St-Jean enz.).

DE CREATIE VAN HERTOG WILLEM

Caen schrijft pas geschiedenis in de 11de eeuw wanneer hertog **Willem** er een burcht laat bouwen op een rotsige uitloper boven de Orne. Hij laat muren bouwen om de stedelijke kern te beschermen die zich aan de voet van zijn burcht ontwikkelt. Vervolgens sticht hij niet ver ervandaan de Abbaye-aux-Hommes waar hij in 1087 begraven wordt volgens zijn wens, terwijl zijn echtgenote Mathilde in 1083 in de Abbaye-aux-Dames begraven wordt. Willems opvolgers laten de stad zich verder ontwikkelen, met name Robert Curthose die het kanaal van de Orne naar de Odon laat graven en zo het eiland Saint-Jean creëert. Hendrik I Beauclerc verbouwt dan weer de burcht. Hij laat een donjon bouwen en een nieuw woonhuis, de huidige Salle de l'Échiquier.

TUSSEN FRANKRIJK EN ENGELAND

Caen wordt op 21 mei 1204 ingenomen door Filips Augustus die de pleisterlaag van de donjon laat aanpakken. Dit is echter nog niet het einde van de Engelse aanwezigheid, want de stad maakt nog bloederige momenten mee tijdens de Honderdjarige Oorlog. Eerst plundert Eduard III Caen in 1246. De stad wordt opnieuw belegerd en ingenomen in 1417 en de Engelse bezetting, gekenmerkt door nultolerantie tegenover elke vorm van verzet, duurt tot in 1450. Tijdens deze periode sticht de Engelse gouverneur, de hertog van Bedford, de universiteit (1432). De stad wordt opnieuw Frans, en ziet zich in 1458 door Karel VII beloond voor 'haar trouw'. Maar het ongeluk houdt niet op, want in 1562 valt Caen in handen van de protestanten. Hun leider, admiraal **Gaspard de Coligny** – die tragisch om het leven komt tijdens de Bartholomeusnacht – gaat zelfs zo ver om de vernietiging van de Abbaye-aux-Hommes te bevelen. Dit bevel werd gelukkig niet opgevolgd.

'HET NORMANDISCHE ATHENE'

Onder de heerschappij van Lodewijk XIV maakt Caen een nooit eerder geziene economische bloei mee. De stad transformeert dankzij grote stadsplanningsprojecten. Tot die tijd was dit een middeleeuws dorpje met ongezonde steegjes binnen een omwalling, maar nu krijgt Caen nieuwe wijken met een place Royale (nu place de la République) in het gehucht Les Petits-Prés, waar notabelen hun neoklassieke herenhuizen laten bouwen. Er komen schaduwrijke boulevards en tal van religieuze congregaties komen zich er vestigen om de katholieke Reformatie te verspreiden. Men richt er ten slotte een academie voor kunst, wetenschap en literatuur op en de eerste fysieke academie van Frankrijk, wat Caen de bijnaam het 'Normandische Athene' oplevert. Maar de herroeping van het Edict van Nantes (1685) leidt tot een exodus van handelaars en industriëlen die liever verhuizen dan hun geloof af te zweren.

EEN NIEUW URBANISME

Na een periode van hongersnood die tot enkele opstanden leidt, vindt de stad in de 18de eeuw opnieuw voorspoed dankzij het succes van zijn markt. Caen, dat 32.000 inwoners telt die hoofdzakelijk gehuisvest zijn in de steeds ongezonder wordende middeleeuwse wijk, grijpt de kans om te hervormen: op bevel van de wethouders (1735) wordt de place Saint-Sauveur heraangelegd, de middeleeuwse woningen worden langzaamaan vervangen door luxueuze herenhuizen in barok- of rococostijl. Nieuwe avenues worden aangelegd en de bouw van het justitiepaleis in 1781 gaat vergezeld van de bouw van de place Fontette zoals het plein er vandaag bij ligt. Tijdens de revolutionaire onlusten wordt Caen een schuilplaats voor girondijnen, federalisten die tegen het centralisme van de jakobijnen ijverden. En vanuit de Abbaye-aux-Dames vertrekt **Charlotte Corday** op 9 juli 1793 naar Parijs om Marat met een dolk te doden.

CAEN WORDT EEN HAVEN

De Orne werd van oudsher al gebruikt om van Caen een maritieme stad te maken, maar het is baron Cachin die er een echte haven van maakt. Om Caen met de zee te verbinden, over een afstand van 12 km, laat hij tussen 1837 en 1857 een kanaal graven naast de Orne met kluizen en hij richt Ouistreham in als voorhaven. Nadien stopt men niet met graven, het kanaal te verbreden en nieuwe bassins aan te leggen: het Bassin St-Pierre (jachthaven), het Nouveau Bassin, het Bassin de Calix, het Bassin d'Hérouville en het Bassin de Blainville. Intussen blijft de demografische groei klein: Caen groeit van 36.000 inwoners in 1806 tot 45.000 een eeuw later. De inbedding van de metallurgische industrie vanaf 1917, met de SMN (Société métallurgique de Normandie), verandert alles: arbeidersbuitenwijken worden gecreëerd om werknemers te huisvesten, die in groten getale van het omringende platteland kwamen. De burgerij verkiest om villa's te bouwen op de heuvels rond het historische centrum.

EEN VERWOESTE STAD... DIE UIT ZIJN AS VERRIJST

Op 6 juni 1944 regenen de bommen van de geallieerden over de stad, die vuur vat. De brand woedt elf dagen. Van het centrum blijft zogoed als niets over. Op 9 juli trekken de Canadezen Caen vanuit het westen binnen. De Duitsers, die zich hadden teruggetrokken in Vaucelles op de rechteroever van de Orne, nemen de stad nu echter onder vuur. Het duurt nog een maand eer het laatste Duitse geschut tot zwijgen is gebracht. Caen is nog slechts een vlakte met ruïnes. De heropbouw duurt tot in 1963. Men restaureert of herbouwt wat nog kan. Tijdens de reconstructie trekt men brede, rechte avenues en de befaamde 'natuursteen van Caen' wordt gebruikt, wat de stad een zekere eenheid (bij een gebrek aan een bouwstijl) geeft.

Caen wordt begunstigd door de plannen voor een industriële decentralisering en tal van industrieën vestigen zich rond de stad tijdens de 'Trente Glorieuses', een periode van grote economische bloei: de autosector, de sectoren elektrische huishoudapparatuur en elektronica creëren er duizenden banen. De stad wordt zelfs uitgekozen om de 'Grand Accélérateur national d'ions lourds' (een deeltjesversneller) te huisvesten, een project van de CEA en CNRS.

De industriële crisis van de jaren 1970 komt hard aan. Zelfs het emblematische SMN sluit zijn deuren en de haven moet bijna hetzelfde doen. De omschakeling gebeurt (met een zeker succes) in de dienstensector, de farmaceutische industrie, nieuwe technologie, en het toerisme met de creatie van het **Mémorial de Caen**. Het CHU wordt een van de grootste werkgevers van de stad. De haven verandert ook, en is nu de zesde grootste haven van Frankrijk.

CAEN EN DE INVASIESTRANDEN

De Franse 17de eeuw is prachtig vertegenwoordigd door Philippe de Champaigne (*Lodewijk XIII's gelofte, De Samaritaanse*), Vouet, Poussin (*Venus beweent Adonis*), Vignon, La Hyre, Le Brun en Mignard. Dan volgen Nederlanders (Salomon van Ruysdael) en Vlamingen: Rogier van der Weyden, *Maria met Kind* (15de eeuw), Rubens, *Abraham en Melchisedek* (17de eeuw).

De zaal met 18de-eeuwse kunst biedt Franse en Italiaanse portret- en landschapschilders – Hyacinthe Rigaud, François Boucher, Locatelli – evenals enkele meubelstukken waaronder een uitzonderlijke ladekast gemerkt BVRB. De benedenverdieping toont aspecten van en ontwikkelingen in de schilderkunst van de 19de en vroege 20ste eeuw met werk van romantische schilders (Géricault, Delacroix), realisten (Courbet: *Dame met juwelen*), landschapschilders (Corot, Dupré), impressionisten (Boudin: *Het strand van Deauville*; Monet, *De Manneporte in Étretat*), postimpressionisten (Vuillard: *Portret van Suzanne Desprez*; Bonnard, Dufy, Van Dongen: *Portret van Madame Marie-Thérèse Raulet*), kubisten (Gleizes, Villon, Metzinger). 'Plaatselijke' kunstenaars vervoegen de grote namen: Cals, Fouace, Gernez, Lemaître, Lebourg, Stanislas Lépine (*Haven van Caen*, 1859), en Jules-Louis Rame (het luminueuze *Église de Canon*). De hedendaagse collectie, voornamelijk schilderijen en prenten, is verbonden met noties van ruimte, licht en monumentaliteit die geïnspireerd zijn door de collectie oude werken. Variërend tussen abstracte en figuratieve stijl wordt werk getoond van Joan Mitchell, Soulages, Dubuffet, Music, Vieira da Silva, Szenes, Rebeyrolle, Pincemin, Bioulès enz. De collectie wordt regelmatig uitgebreid.

Het prentenkabinet presenteert tijdelijke exposities van werken uit het fonds Mancel (meer dan 50.000 prenten), afgewisseld met hedendaags werk.

Musée de Normandie ★ – ☎ 02 31 30 47 60 – www.ville-caen.fr/mdn – ♿ – juni t.e.m. okt.: 9.30-18.00 u; rest van het jaar: dag. behalve di. 9.30-18.00 u – gesl. feestd. – gratis, € 3 à 5 voor tijdelijke tentoonstellingen, gratis 1ste zo. van de maand.

👤 Het museum in de oude gouverneursresidentie omvat archeologische en etnografische collecties met betrekking tot de geschiedenis en volkscultuur van Normandië. De opstelling is grotendeels gewijd aan de Gallo-Romeinse periode, met bijvoorbeeld een beeld van een moedergodin (eind 1ste eeuw). De Vikings uit de middeleeuwen lieten echter heel wat minder sporen en overblijfselen na. Vervolgens maakt de bezoeker kennis met Normandië als agrarische regio: de zalen laten de rijkdom van de woonomgeving zien (verschillende typen boerderijen) en de ontwikkeling van de landbouw (gebruik van grond, landbouwtechniek), zonder de ambachten en industrie te vergeten: koperwerk, keramiek, hout- en metaalbewerking en veel textielnijverheid.

👶 Voor kinderen zijn er bij de ingang twee (*gratis*) speelboekjes te krijgen. *Verlaat het kasteel en keer terug naar de place St-Pierre.*

Wandelen Stadskaart blz. 96

📍 *Raadpleeg de kaart op blz. 96 om dit parcours vanaf het vertrek aan het Office de Tourisme te zien. Reken ongeveer 2 uur.*

★ Hôtel d'Escoville B2

Het Office de Tourisme en de Artothèque huizen in dit fraaie renaissancistische herenhuis dat de rijke koopman Nicolas Le Valois d'Escoville tussen 1533 en 1538 bouwde. Achter de sobere voorgevel ligt een binnenplaats tussen twee haaks op elkaar staande vleugels die een prachtig geheel vormen door hun harmonieuze verhoudingen, bouwkundige compositie en majestueuze beelden.

De weelderige versieringen tussen de zuilen zijn fraai: twee sierlijke nimfen

dragen het familiewapen met een helm met lambrekijn. In een rondvenster is een figuurtje te zien met een lint in zijn hand. De loggia biedt mooi zicht op de hele binnenplaats.

★ Église St-Pierre B2

☞ 02 31 93 46 13 - ♿ - 7.30-18.00 u, zo. 7.30-12.30 u - *gesl. 1 jan., 1 mei, pinksterma., 14 juli.* Deze kerk wordt uitvoerig gerestaureerd en valt op door de weelderige versiering. De bouw begon in de 13de eeuw en werd in de 16de eeuw in renaissancestijl voltooid. De imposante toren (78 m) werd in 1944 verwoest, maar de 'koning van de Normandische klokkentorens' is nu hersteld, evenals het gedeelte van het schip waarop hij neerstortte.

De **koorsluiting**★★ (1518-1545) heeft een rijke renaissancecedecoratie. Het interieur is zeer heterogeen. Het eerste wat opvalt, is het moderne orgel (Jean-François Dupont, 1997) dat in het schip hangt. De eerste vijf traveeën (14de eeuw) van het schip hebben een eenvoudig kruisribgewelf.

Sommige **kapitelen**★ zijn interessant vanwege hun beeldtaal, ontleend aan middeleeuwse ridderromans en bestiaria. Let vooral op de tweede en derde pilaar links. Op de laatste van links naar rechts: Aristoteles, met zweep bedreigd door Campaspe, de maîtresse van Alexander; de feniks in het vuur (opstanding); Samson die de leeuwenkaak breekt (verlossing); de pelikaan die zijn kuikens voedt (goddelijke liefde); Lancelot op de zwaardbrug; Vergilius in zijn mand opgehangen door de dochter van de Romeinse keizer; de eenhoorn (incarnatie), achtervolgd door jagers. Bij het koor is elke boog versierd met een hangende, fraai bewerkte sluitsteen. De opvallendste sluitsteen, in de vijfde boog boven het hoogaltaar, is 3 m hoog en draagt een beeld van Petrus. Het originele beeld bevindt zich in de rechterzijbeuk. Het koor wordt omsloten door vier bogen met daarboven een **fries**★★ in flamboyant-gotische stijl met een sierlijke decoratie van bloemen en gebladerte. De gotische stijl domineert tot een hoogte van 2,75 m, maar daarboven neemt de renaissance-invloed toe, die zijn hoogtepunt vindt in de **gewelven**★★ van Hector Sohier. Elke kapel heeft een rijkelijk versierd gewelf: de sluitstenen lijken op stalactieten. *Neem de fossés St-Julien en ga dan linksaf in de rue de Geôle.*

Op nr. 31 heeft het **Maison des Quatrans** (B2) een fraaie 15de-eeuwse vakwerkgevel.

Sla links af in de rue des Croisiers.

Let op nr. 25 op het voormalige **Couvent des Croisiers** (kanunniken van het H. Kruis) en het binnenplein van het klooster waar de gotische restanten van de kerk nu deel uitmaken van het Hôtel du Dauphin; op nr. 13 ligt het Hôtel Le Bourguignon du Perré (17de eeuw). Aan het einde van de straat ligt de ene boekhandel, uitgeverij en drukkerij naast de andere.

Ga linksaf.

Rue Froide B2

In de schaduw van de Église St-Sauveur ligt dit voetgangersstraatje, waar tal van interessante huizen zijn bewaard (15de-19de eeuw). Ze hebben binnenpleinen die toegankelijk zijn via passages (zoals op nr. 10) en op de benedenverdieping zijn nu modeboetieks of stripwinkels gevestigd.

Sla links af in de rue de la Monnaie en ga dan onmiddellijk naar rechts.

Cour des Imprimeurs B2

Place Pierre-Bouchard.

In deze huizen uit het begin van de 16de eeuw waren grote drukkerijen gevestigd die nog tot het begin van de 20ste eeuw in bedrijf waren. Let op de flamboyante raamversiering met een mengeling van wijn- en koolbladeren.

LAVAL, FLERS D 562
FORÊT DE GRIMBOSQ

N 158 ALENÇON, LE MANS
CINTHEAUX

OVERNACHTEN

Astrid (Hôtel).....	26
Bernières (Hôtel).....	1
Best Western Le Dauphin (Hôtel).....	24
Château (Hôtel du).....	7
Glycine (Hôtel La).....	10
Havre (Hôtel du).....	13
Ibis Centre Port de Plaisance (Hôtel).....	22
Moderne (Hôtel).....	15
Quatrans (Hôtel des).....	17
St-Étienne (Hôtel).....	20

UIT ETEN

À Contre-Sens.....	31
ArchiDona.....	33
Bistrot du Palais.....	27
Bouchon du Vaugueux (Le).....	1
Café Mancel.....	3
Carlotta (Le).....	5
Embroche (L').....	7
Île enchantée (Auberge de l').....	10
Insolite (L').....	13
La Suite.....	29
Maitre Corbeau.....	17
Pain et Beurre.....	19
Saint-Andrew's.....	23
Stiffler.....	25

STRAATNAMENINDEX

Libération (Av. de la).....	5
Montoir-Poissonnerie (R.).....	8